

НЕКРОЛОГИ

ДОСЛІДНИК ІСТОРІЇ ТА АРХЕОЛОГІЇ ЧЕРНІГОВО-СІВЕРЩИНИ

30 липня 2021 р. передчасно пішов з життя відомий історик, археолог, педагог, член Спілки археологів України Андрій Леонідович Казаков.

Він народився 29 червня 1961 р. в родині службовців у м. Чернігові. У 1978 р. закінчив Чернігівську середню школу № 2, через два роки вступив на історичний факультет Чернігівського державного педагогічного інституту імені Т.Г. Шевченка. Під впливом викладачів Е.В. Яковенко та В.П. Коваленка він поринув у світ давньої історії України та археології. Після першого знайомства з польовими дослідженнями на території літописних міст Оргоща, Сновська та Новгород-Сіверського, А.Л. Казаков закохався «у матір історії – археологію». Цей вибір зміцнила посада командира науково-дослідного студентського загону «Археолог» у 1984 р. й водночас керівника розкопу на території стародавнього Чернігівського дитинця. Вже студентом Андрій Леонідович став активним учасником наукових конференцій, окресливши напрям своїх подальших студій, присвячених посадам літописних міст Чернігово-Сіверської землі. З 1984 р. А.Л. Казаков працював науковим співробітником, а з 1986 р. – завідувачем сектора охорони та вивчення археологічних пам'яток Чернігівського історичного музею.

Протягом 1987–1990 рр. співробітники сектору О.М. Веремейчик, Т.П. Валькова, В.В. Простантинова, Ю.М. Ситий, П.М. Гребінь, В.М. Марченко під керівництвом А.Л. Казакова завершили дослідження північно-східної ділянки Чернігівського дитинця, а на території Верхнього замку (південна ділянка Валу) виявили рештки оборонних споруд IX–XIII ст., у тому числі різночасових бойових веж, та фундаменти невеликого безстовпного храму першої половини XII ст. У зв'язку з розбудовою центральної частини Чернігова, А.Л. Казакову вдалося активізувати археологічні дослідження посадської території. Охоронні роботи, які проводилися по вул. Воровського (зараз – Хлібопекарська), Комсомольської (Ремісничка), Коцюбинського, Куйбишева (Магістратська), Леніна (пр. Миру), Папанінців (Бакуринського), дозволили визначити локальні групи Чернігівського некрополя – як ґрунтового, так і курганного – та садибну забудову міста з вуличною мережею.

Значну увагу А.Л. Казаков приділяв вивченню посадів літописних міст Чернігово-Сіверщини. Під його керівництвом були проведені охоронні археологічні дослідження на

посадах літописних Білої Вежі (1986), Лутава (1989 р.), Оргоца, Сновська, Сосниці, Всеволожа (1985–1986 рр.), Остра (1987–1988 рр.), Виповзова та Прилук (1989 р.), Любеча (1989–1990 рр.), Радичева (1991–1992 рр.). Здобуті матеріали дозволили уточнити час формування посадських територій та вивчити систему оборонних споруд.

А.Л. Казаков був співорганізатором кращих науково-методичних конференцій, історико-археологічного семінару «Чернігів та його округа в IX–XIII ст.». У червні 1989 р. до Чернігова завітали директори Інститутів археології Болгарії, Чехословаччини, Румунії, Росії та України, які оглянули, зокрема, архітектурні пам'ятки Чернігова і познайомились з роботою сектора охорони та вивчення пам'яток археології, яким керував А.Л. Казаков.

Під керівництвом А.Л. Казакова були продовжені роботи по складанню паспортів на пам'ятки археології. У процесі їх підготовки зафіксовано нові археологічні старожитності та проведено обстеження вже відомих пам'яток. Водночас було започатковано розробку охоронних зон літописних міст Чернігово-Сіверщини.

У листопаді 1989 р. зі складу сектора охорони та вивчення пам'яток археології відокремилася значна група співробітників, котрі увійшли до Археологічного центру Лівобережжя Інституту археології АН України, який очолив А.Л. Казаков.

Напрацьовані матеріали багаторічних археологічних розкопок дозволили А.Л. Казакову у лютому 1993 р. захистити в Інституті археології НАН України кандидатську дисертацію на тему «Формування посадів міст Чернігово-Сіверської землі в IX–XIII ст.» (науковий керівник – доктор історичних наук, професор О.П. Моця).

Після захисту дисертації А.Л. Казаков перейшов на викладацьку роботу спочатку на посаду старшого викладача кафедри історії та археології України Чернігівського педагогічного інституту ім. Т.Г. Шевченка, а з вересня 1994 р. і до жовтня 2005 р. – старшого викладача, доцента кафедри етнології та краєзнавчо-туристичної роботи Чернігівського педагогічного університету ім. Т.Г. Шевченка. Працюючи на викладацькій ниві, керуючи археологічною практикою студентів, він зосередив свої інтереси на дослідженні пам'яток літописних сіверян. Протягом 1994–1999 рр. А.Л. Казаков був організатором та керівником Новгород-Сіверської археологічної експедиції, співробітники якої досліджували Домотканівське городище (1996 р.), а в 2001–2004 рр. – територію Новгород-Сіверського Спасо-Преображенського монастиря.

У 2002 р. А.Л. Казаков став керівником охоронних археологічних досліджень у зонах новобудов Чернігова. Результати новітніх розкопок дозволили йому разом із О.П. Моцею переосмислити археологічну спадщину міста, що знайшло відображення в їхній монографії «Давньоруський Чернігів» (2011 р.).

Протягом 2003–2005 рр. він зосередив увагу на вивченні старожитностей Прилук та Ніжина й водночас очолив Сумську археологічну експедицію (2003–2007 рр.). Починаючи з 2003 р., А.Л. Казаков – керівник Чернігово-Сіверської археологічної експедиції ДП НДЦ «Охоронна археологічна служба України» Інституту археології НАН України.

У 2005 р. він вступив до докторантури Інституту археології НАН України. У цей час А.Л. Казаков розширив хронологічний діапазон своїх досліджень. У його доробку з'являються матеріали археологічних досліджень у с. Пустовойтівці (батьківщина П. Калнишевського), літописних Седнева та Путивля (2007–2008 рр.), печерного монастирського комплексу на Луганщині (2012 р.). З 2011 р. і до кінця життя А.Л. Казаков був заступником керівника Лівобережної експедиції Інституту археології НАН України.

Світла пам'ять про Андрія Леонідовича Казакова назавжди залишиться в серцях його колег та учнів.

О.П. Моця, О.Б. Коваленко, Л.В. Ясновська

